

MS¹ fasada pałacu od ul. Więckowskiego

Muzeum Sztuki w Łodzi mieści się w pałacu. Pałac był zbudowany w 1896 roku dla rodziny Maurycego Poznańskiego w stylu neorenesansowym. Cała budowla jest otynkowana i pomalowana na biało, fasada jest bogato dekorowana płaskorzeźbionymi elementami. Budynek stoi na rogu ulic Gdańskiej i Więckowskiego. Główna elewacja rozciąga się wzdłuż ulicy Więckowskiego, jej kształt jest prostokątem.

Fasada jest trójkondygnacyjna, wsparta na masywnym cokole, zwieńczona balustradową attyką. Każda z trzech kondygnacji przepruta jest wysokimi, półkolistymi oknami jednego rozmiaru. Okna są umieszczone w pionowych osiach, jedno nad drugim. Takich osi jest 13. Okna są rozdzielone półkolumnami lub płycinami. Na każdej kondygnacji te elementy rozdzielające są różne.

Fasada jest symetryczna. Oś symetrii jest główne wejście zakończone półkoliście, powyżej prostokątny wykusz z półkolistym oknem i balkonik z kolumnową balustradą ponad nim i na dachu rzeźba przedstawiająca trzy postacie. Oś symetrii rozdziela elewację na dwie sześćoosiowe części w rytmie 6-1-6.

Począwszy od dołu fasadę budują następujące poziome pasy:

Cokół, pierwsza kondygnacja, druga kondygnacja, trzecia kondygnacja, zwieńczenie.

- **Cokół.** Cokół składa się z jednorodnego pasa muru i powyżej z pasa naprzemiennych prostokątnych płycin i prostokątnych zakratowanych okienek. Szerokość prostokątnych płycin jest większa, niż szerokość okienek. Płyty mają chropowatą fakturę. Przy krawędziach elewacji płyty są dłuższe i optycznie wzmacniają narożnik. Oba pasy mają jednakową wysokość. Cokół jest zwieńczony wystającym z lica muru prostym gzymsem. Wysokość całego cokołu przewyższa wzrost dorosłego człowieka. Cokół przerwany jest w części centralnej na ozdobne wejście. Wejście zajmuje przestrzeń w cokole i pierwszej kondygnacji.
- **Pierwsza kondygnacja.** Pas pierwszej kondygnacji zajmuje rytm wysokich okien, przedzielonych prostokątnymi smukłymi boniowanymi płytami oraz trzyczęściowe wejście główne. Boniowanie to dekoracja ściany udająca mur zbudowany z masywnych brył kamienia. Rytm otworów pierwszej kondygnacji

jest następujący: 5 okien- 3 drzwi – 5 okien. Każde okno jest wpisane w prostokątną płytką wnękę. Na dole wnęki jest płyta podzielona na pół poziomą delikatną rysą w tynku. Na tej płycie wspiera się parapet i okno zasłonięte na 2/3 wysokości giętą metalową kratą. Okno podzielone jest brązową stolarką na dwa prostokątne pionowe skrzydła i jednolite półkole, które wieńczy otwór. Okno i płyta pod parapetem obrysowane są profilowanym pasem muru. W górnej części wnęki okiennej, przy zaokrągleniu okna, znajdują się plastycznie wyrzeźbione smoki, podobne do jaszczurek z długimi ogonami, po jednym z każdej strony. Smoki pyskami zwracają się ku sobie, wyciągniętymi językami wyznaczając czubek półkola okna. Grzbiety smoków mieszczą się w górnych narożnikach wnęki, ogony są spuszczone w dół. Pomiędzy pyskami smoków znajduje się esowato wygięty zwornik z płaskorzeźbionym liściem, zakończony zdobionym wałeczkiem. Pomiędzy oknami są podłużne wypukłe płyty tej samej wysokości co wnęki. Każda z płyt jest podzielona poziomymi głębokimi wyżłobieniami na 10 pasów. Żłobienia i krańce płyt są sfazowane, czyli ścięte pod kątem. Po prawej i lewej stronie fasady narożniki budynku są optycznie wzmocnione podwójnym rzędem żłobionych płyt. Ciągną się one przez wszystkie kondygnacje, jak kontur obrysowujący fasadę.

- **Wejście.** Przez pas cokołu i pierwszej kondygnacji ciągnie się reprezentacyjna część wejściowa. To wejście nie jest obecnie używane. Wejście jest trójelementowe, składa się z półkoliście zakończonej bramy i dwóch niższych i węższych wejść bocznych. Centralny otwór bramny składa się z prostokąta przesłoniętego metalową kratą i półkolistego przeszklonego zwieńczenia. Przez oszklone półkole biegną dwa pionowe szprosy, dzieląc kształt na trzy pionowe, podobnej szerokości części. Dolną, prostokątną część bramy zasłaniają trzy pionowe pasy ozdobnej kraty. Środkowa krata to kandelabrowa dekoracja roślinna, boczne kraty to pionowe pręty, z wypustkami podobnymi do gałązek. Wejścia boczne są umieszczone w płytkich niszach tej samej wysokości, co wejście główne. W prostokąt niszę wpisane są profilowaną wstęgą półkoliste arkady. Dolną część arkady zajmują prostokątne drzwi o wysokości 2/3 całości. Drzwi są dwuskrzydłowe, z grafitowego metalu. W obydwu skrzydłach są dwa podłużne przeszklenia osłonięte ozdobną kratą. Ponad skrzydłami drzwi jest osłonięty ukośną kratą przeszklony świetlik

w kształcie leżącego prostokąta. Mają one szerokość drzwi. Górną część każdej arkady o wysokości 1/3 całości zajmują płyciny z okrągłymi, zakratowanymi oknami. Kraty na okrągłych oknach mają kształt bukietu kwiatów. Okrągłe okna otoczone są płaskorzeźbionym masywnym wieńcem z kłosów zbóż i liści. Dolne części wieńców spływają do kartusza z literą M po lewej stronie i literą P po prawej stronie. Poniżej wieńca, po obu stronach kartusza są oddane w głębokim reliefie dwie postacie nagich dzieci dosiadających smoków z długimi, fantazyjnie powyginanymi ogonami. Smoki są do siebie bardzo podobne, także w gestach i ruchu, dzieci nieco różnią się gestykulacją i pozą ciała. Ponad profilowaną wstęgą zakreślającą arkadę, w jej szczycie, są wyrzeźbione dwa smoki, zwrócone pyskami do ozdobionego liściem zwornika. To motyw taki sam, jak w przypadku wszystkich okien pierwszej kondygnacji. Pierwszą kondygnację wieńczy fryz dorycki. Składa się z naprzemiennych prostokątnych tryglifów, czyli prostokątnych pionowych płytek z dwoma pionowymi żłobkami, i metop, czyli prostokątów poziomych ozdobionych płaskorzeźbionymi, wypukłymi rozetami.

- **Druga kondygnacja.** Drugą kondygnację od pierwszej oddziela wąski gzyms, który obrysowuje cztery balkony i wykusz. Druga kondygnacja to rytm 13 oknem, z czego przed 3,6,8,11 oknem są nieduże prostokątne balkony z kolumnowymi balustradami ze stiukowymi wazonami w narożach, zaś środkowe, siódme okno jest oknem prostopadłościennego wykusza. Wykusz i balkony wsparte są na ozdobnych kroksztynach, o kształcie trójkątów zbudowanych z klocków, podobnych do schodków. Kroksztyny podpierające wykusz są masywniejsze, mają kształt ozdobnych płaskich ale masywnych belek. Podłogi wszystkich balkonów i wykusza widziane od dołu są ozdobione prostokątną płytą z rozetą pośrodku. Każde okno drugiej kondygnacji jest oddzielone od następnego półkolumną jońską, ustawioną na prostopadłościennym cokole. Półkolumna jońska ma kapitel w kształcie podwójnej ślimacznicy. Półkolumny jońskie dzielą drugą kondygnację na prostokątne pionowe pola. Centralną częścią prostokąta jest smukłe okno zakończone półkolem. Półkolista część okna obramowana jest płaską wstęgą – archiwoltą, która spływa na wycinek wydatnego gzymsu. Pod gzymsem jest pas fryzu, który spoczywa na jońskich kolumnienkach. Każde okno podzielone jest drewnianą stolarką w kształcie litery T na dwie smukłe, prostokątne

okiennice i półkolisty element u góry. W miejscu, gdzie okno jest zwieńczone półkolem, po obu jego stronach znajdują się rzeźbione w głębokim reliefie nagie postacie dziecięce. Każde z dzieci trzyma niewielki atrybut związany z dziedzinami sztuki, kultury, nauki lub rzemiosła. Są to między innymi instrumenty muzyczne, arkusze papieru, pióro, szpadel. Pomiedzy figurami dzieci, na wysokości ich głów jest zwornik. W oknach naprzemiennie znajdują się zworniki w kształcie głowy ryczącego lwa oraz mężczyzny z brodą i wąsami. Dolna część każdego okna wsparta jest na kolumnowej ażurowej balustradzie. Balustrada jest wysokości prostopadłościennego cokołu wspierającego półkolumny jońskie. Ponad drugą kondygnacją, na jońskich półkolumnach, spoczywa gładka listwa, czyli architrav, oraz fryz i wyżej wydatny gzyms ozdobiony ząbkami. Belkowanie obrysowuje trzy balkony trzeciej kondygnacji. Z prawej i lewej strony fasadę konturują pionowe płyty podzielone na 10 poziomych pasów. Żłobienia i krańce płyt są sfazowane, czyli ścięte pod kątem.

- **Trzecia kondygnacja.** Trzecia kondygnacja jest bardzo podobna do kondygnacji drugiej. To rytm 13 okien, z czego przed 3, 7, 11 oknem są nieduże prostokątne balkony z kolumnowymi balustradami ze stiukowymi wazonami w narożach. Balkony przed 3 i 11 oknem są powyżej balkonów drugiej kondygnacji. Balkon centralny, przed 7 oknem, wspiera się na centralnym wykuszu drugiej kondygnacji. Balkony wsparte są na ozdobnych kroksztynach, o kształcie schodków z klocków. Podłogi balkonów, widziane od dołu, są ozdobione prostokątną płytą z rozetą pośrodku. Każde okno drugiej kondygnacji jest oddzielone od następnego półkolumną koryncką, ustawioną na prostopadłościennym cokole. Półkolumna koryncka ma kapitel w kształcie kiści liści akantu. Półkolumny korynckie dzielą trzecią kondygnację na prostokątne pionowe pola. Centralną częścią prostokąta jest smukłe okno zakończone półkolem. Półkolista część okna obramowana jest płaską wstęgą – archiwoltą, która spływa wycinek wydatnego gzymsu. Pod gzymsem jest pas fryzu, który spoczywa na korynckich kolumnienkach. Każde okno podzielone jest drewnianą stolarką w kształcie litery T na dwie smukłe, prostokątne okiennice i półkolisty element u góry. W miejscu, gdzie okno jest zwieńczone półkolem, po obu jego stronach znajdują się płaskorzeźbione gałęzie dębu i wieńce laurowe. Pomiedzy płaskorzeźbionymi liśćmi jest zwornik w kształcie

głowy kobiety z upiętymi włosami. Dolna część każdego okna wsparta jest na kolumnowej ażurowej balustradzie. Balustrada jest wysokości prostopadłościennego cokołu wspierającego półkolumny korynckie. Ponad trzecią kondygnacją, na korynckich półkolumnach, spoczywa profilowany fryz, oddzielający trzecią kondygnację od masywnego zwieńczenia. Z prawej i lewej strony fasadę konturują pionowe płyty podzielone na 10 poziomych pasów. Żłobienia i krańce płyt są sfazowane, czyli ścięte pod kątem.

- **Zwieńczenie.** Ponad trzecią kondygnacją jest wąski, bogato dekorowany pas z małymi okienkami w kształcie leżących owali. Okienka są w osiach okien niższych kondygnacji, jest ich 13. Każde okno jest obramowane prostokątną płytą. Pomędzy prostokątnymi płytami z okienkami są podwójne półkoliste festony kwiatowo – owocowe. Festony wygięte są grawitacyjne w dół. Ponad każdym z nich jest płaskorzeźbiony łeb lwa ukazany en face z otwartym pyskiem. Ponad pasem okiennym piętrzą się trzy profilowane wstęgi gzymsów. Cała fasada ujęta jest gzymsem wieńczącym, wystającym poza lico budynku. Za linią gzymsów skryta jest konstrukcja dachu. Na gzymisie wieńczącym opiera się ażurowa kolumnowa balustrada. Ażurowe płotki balustrady są wzmocnione prostopadłościennymi filarami tej samej wysokości, co płotki. Na każdym filarze stoi pełnoplastyczny wazon. Są dwa rodzaje wazonów, naprzemiennie ułożonych. narożniki budynku są ozdobione wysokimi obeliskami. W części centralnej – ponad 6,7, i 8 oknem balustrada jest pełna. Ponad 7 oknem, idealnie pośrodku na balustradzie stoi rzeźba przedstawiająca 3 pełnoplastycznie wyrzeźbione osoby. Centralna postać, nagi mężczyzna, stoi, boczne, ubrane w powłóczyste szaty kobiety, siedzą. Mężczyzna ma na głowie wieniec podobny do gwiazdzistego nimbu, w prawej ręce trzyma tyczkę z motkiem przędzy. Grupa osób tworzy kompozycję podobną do trójkąta.

Autorka skryptu: Agnieszka Wojciechowska-Sej

Konsultacja ekspercka: Magdalena Rutkowska